

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNO-GOSPODARCZA W STREFIE PODMIEJSKIEJ OLSZTYNA

Agnieszka Szczepańska¹✉, Małgorzata Gerus-Gościewska²

¹ Katedra Zasobów Nieruchomości, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ul. Romana Prawocheńskiego 15, 10-720 Olsztyn, **Polska**

² Instytut Geoinformacji i Kartografii, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ul. Romana Prawocheńskiego 15, 10-720 Olsztyn, **Polska**

ABSTRAKT

Rozwój przestrzenny miasta objawia się zmianami zachodzącymi w jego strefie podmiejskiej. W głównej mierze są one skutkiem migracji ludności na tereny okalające miasto, przy czym dotyczy ona zwłaszcza ludności w wieku przed- i produkcyjnym. Migracje te znajdują swoje odzwierciedlenie w rozwoju aktywności społecznej i gospodarczej ludności. Aktywność społeczna ludności przejawia się w działalności organizacji pozarządowych działających najczęściej w celu realizacji lokalnych interesów i zaspokajania potrzeb mieszkańców w dziedzinie sportu i rekreacji, kultury, oświaty, itp. Aktywność gospodarcza przejawia się w rozwoju lokalnej przedsiębiorczości wpływającej na rozwój społeczno-gospodarczy tych obszarów. W celu zobrazowania aktywności społeczno-gospodarczej, będącej pochodną procesów suburbanizacji, przeprowadzono analizy strefy podmiejskiej Olsztyna dotyczące działalności organizacji pozarządowych oraz prowadzonej działalności gospodarczej. Wynik analiz pozwolił na wskazanie lokalnych obszarów rozwoju i zasięgu oddziaływania ośrodka miejskiego w tym zakresie. Największą aktywność gospodarczą odnotowano w jednostkach przestrzennych zlokalizowanych w sąsiedztwie granic administracyjnych miasta oraz stanowiących ośrodki gminne. Szerszy zasięg oddziaływania dotyczy aktywności społecznej, a dominującymi obszarami działań są sport i turystyka oraz rozwój lokalny.

Słowa kluczowe: tereny podmiejskie, aktywność społeczno-gospodarcza, organizacje pozarządowe, działalność gospodarcza

WPROWADZENIE

Po okresie transformacji ustrojowej w miastach postsocjalistycznych obserwuje się znaczący wzrost migracji na tereny podmiejskie (Sýkora i Bouzarovski 2012, Großmann i in. 2008, Stanilov 2007, Sailer-Fliege 1999). W wyniku tego procesu tereny wiejskie położone w pobliżu ośrodków miejskich znacznie zwiększają zaludnienie. Stają się przestrzenią „konsumpcji budowlanej” dla populacji miejskiej, która tam prze-

nosi swoje miejsce zamieszkania, przy czym migracje z miasta centralnego dotyczą przede wszystkim ludności w wieku produkcyjnym i przedprodukcyjnym. Napływająca ludność jest dobrze wykształcona i zamożna, co wzmacnia lokalne czynniki rozwoju (Brańka 2014, Smutek 2012, Bański 2008). Osiedlająca się w strefie podmiejskiej ludność czynna zawodowo przyczynia się do rozwoju lokalnego tych terenów – urbanizacja i rozwój lokalny są ze sobą bezpośrednio

✉ aszczep@uwm.edu.pl

powiązane (Venanzoni i in. 2017, Rosner 2014, Warczewska i Przybyła 2012, Bański 2005).

Pojęcie rozwoju lokalnego zawiera w sobie odniesienia zarówno do sfery społecznej, jak i gospodarczej. Zależność między procesami przemieszczeń przestrzennych ludności i zróżnicowaniem rozwoju gospodarczego znana jest od dawna. Urbanizacja w aspekcie ekonomicznym powoduje przede wszystkim ożywienie aktywności zawodowej ludności (Terluin 2003, Staszewska 2012, Rosner 2014). Dzieje się tak, ponieważ, jak już wspomniano, zmiany demograficzne dotyczą przede wszystkim przyrostu ludności w wieku produkcyjnym. Przekłada się to bezpośrednio na wzrost aktywności gospodarczej na terenach podmiejskich, bowiem ludność napływowa zakłada nowe firmy i przenosi siedziby działających firm do miejsca zamieszkania. Tym samym zmiany w zakresie ludności wpływają na wzrost aktywności gospodarczej i tworzenie nowych podmiotów gospodarczych, które są współczesnym czynnikiem rozwoju lokalnego (Parysek i Mierzejewska 2009). Napływ ludności miejskiej przekłada się także na ludność rdzenną, powodując wśród niej wzrost przedsiębiorczości (przejmowanie wzorców od ludności napływowej) i zmiany na rynku pracy (dostosowanie do zmieniającej się struktury lokalnej gospodarki – wzrost zatrudnienia w sektorach pozarolniczych). W efekcie rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich jest pochodną przedsiębiorczości i innowacyjności społeczności lokalnej (Klemens i Heffner 2013).

Zmiany ludnościowe pociągają za sobą także wzrost aktywności w sferze społecznej. Wzrasta liczba organizacji pozarządowych działających na terenach podmiejskich, które są najczęściej tworzone w celu realizacji lokalnych interesów i zaspokajania potrzeb mieszkańców w dziedzinie sportu i rekreacji, kultury, oświaty, ochrony zdrowia, rozwoju lokalnego, ekologii itp. Powstają one często w odpowiedzi na zapotrzebowanie ludności napływowej i rdzennej (np. w zakresie ochrony zdrowia, kultury, rekreacji i sportu), a także jako wyraz świadomości społecznej, ekologicznej, historycznej. Rozwój społeczny jest więc komplementarnym komponentem rozwoju gospodarczego (Stanny 2012), a aktywność społeczna i gospodarcza pełnią istotną rolę w ich kreowaniu.

W celu oceny aktywności społeczno-gospodarczej w strefie podmiejskiej Olsztyna przeprowadzono analizę skali lokalnej działalności w tym zakresie. Poziomą aktywności gospodarczej wyrażono liczbą działających podmiotów gospodarczych. Ocenę aktywności społecznej przeprowadzono w oparciu o liczbę działających organizacji pozarządowych. Pozwoliło to na wskazanie obszarów aktywności gospodarczej i społecznej oraz zasięgu oddziaływania w tym aspekcie ośrodka miejskiego.

METODYKA BADAŃ

Ocenę aktywności gospodarczej i społecznej na terenach strefy podmiejskiej Olsztyna wykonano w oparciu o dane dotyczące liczby działających podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych w 2017 r. Jako zmienną opisującą proces urbanizacji w sferze społecznej przyjęto liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, natomiast jako zmienną w sferze ekonomicznej – liczbę aktywnych przedsiębiorców. Jako że w przypadku obszarów wiejskich wskazana jest analiza przestrzenna na najniższym poziomie agregacji, co pozwala na szczegółowy obraz zróżnicowania przestrzennego (Stanny 2012), badania przeprowadzono na poziomie podziału ewidencyjnego – obrębów.

Do oceny aktywności gospodarczej i społecznej zrealizowano następujące etapy procedury badawczej:

1. Wyznaczono obszar badań – stanowiły go tereny sześciu gmin wchodzących w skład strefy podmiejskiej Olsztyna w podziale na obręby ewidencyjne. Zgodnie ze Strategią Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna z 15 marca 2016 r. są to: gminy wiejskie – Dywity, Gietrzwałd, Jonkowo, Purda, Stawiguda i gmina miejsko-wiejska Barczewo (137 obrębów wiejskich i 3 obręby miejskie).
2. Opisano przedmiot badań pod kątem danych demograficznych (zmiany liczby ludności ogółem i w wieku produkcyjnym, przestrzenne rozmieszczenie ludności).
3. Oceniono aktywność gospodarczą w jednostkach przestrzennych wchodzących w skład przedmiotu badań na podstawie danych o liczbie podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Krajowym

Rejestrze Sądowym (KRS) i w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG). Do badań wykorzystano wyszukiwarki internetowe prowadzone odpowiednio przez Ministerstwo Sprawiedliwości – Krajowy Rejestr Sądowy... 2017 i Ministerstwo Rozwoju – CEIDG (2017). Przedstawiono przestrzenny rozkład podmiotów gospodarczych ogółem oraz w przeliczeniu na 100 mieszkańców poszczególnych obrębów ewidencyjnych.

4. Oceniono aktywność społeczną w jednostkach przestrzennych wchodzących w skład przedmiotu badań na podstawie danych o liczbie organizacji pozarządowych (NGO) działających w analizowanych jednostkach przestrzennych. Do określenia liczby NGO wykorzystano portal bazy.ngo.pl/ (2017) – bazę organizacji pozarządowych, urzędów i instytucji prowadzoną przez Stowarzyszenie Klon/Jawor (stan z 20.03.2017). Przedstawiono przestrzenny rozkład NGO oraz wskazano liczbę NGO w poszczególnych obszarach działań ogółem i w odniesieniu do analizowanych gmin.

PRZEDMIOT BADAŃ

Przedmiotem badań był obszar strefy podmiejskiej Olsztyna. Strefę tę wyznaczono zgodnie z granicami Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna.

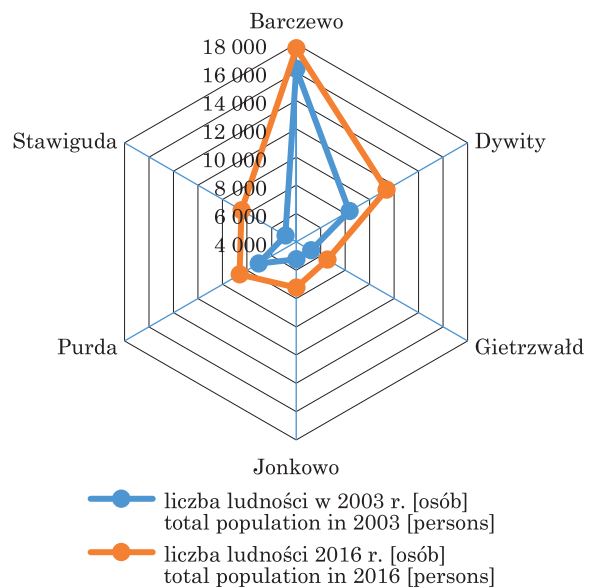

Rys. 1. Miejski Obszar Funkcjonalny Olsztyna
Fig. 1. The Olsztyn Functional Urban Area
Źródło: Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Dz.Urz.Warmi. z z 11.08.2015 r. poz. 2931
Source: Spatial Development Plan of Warmińsko-Mazurskie Voivodship of 11 November 2015 item 2931

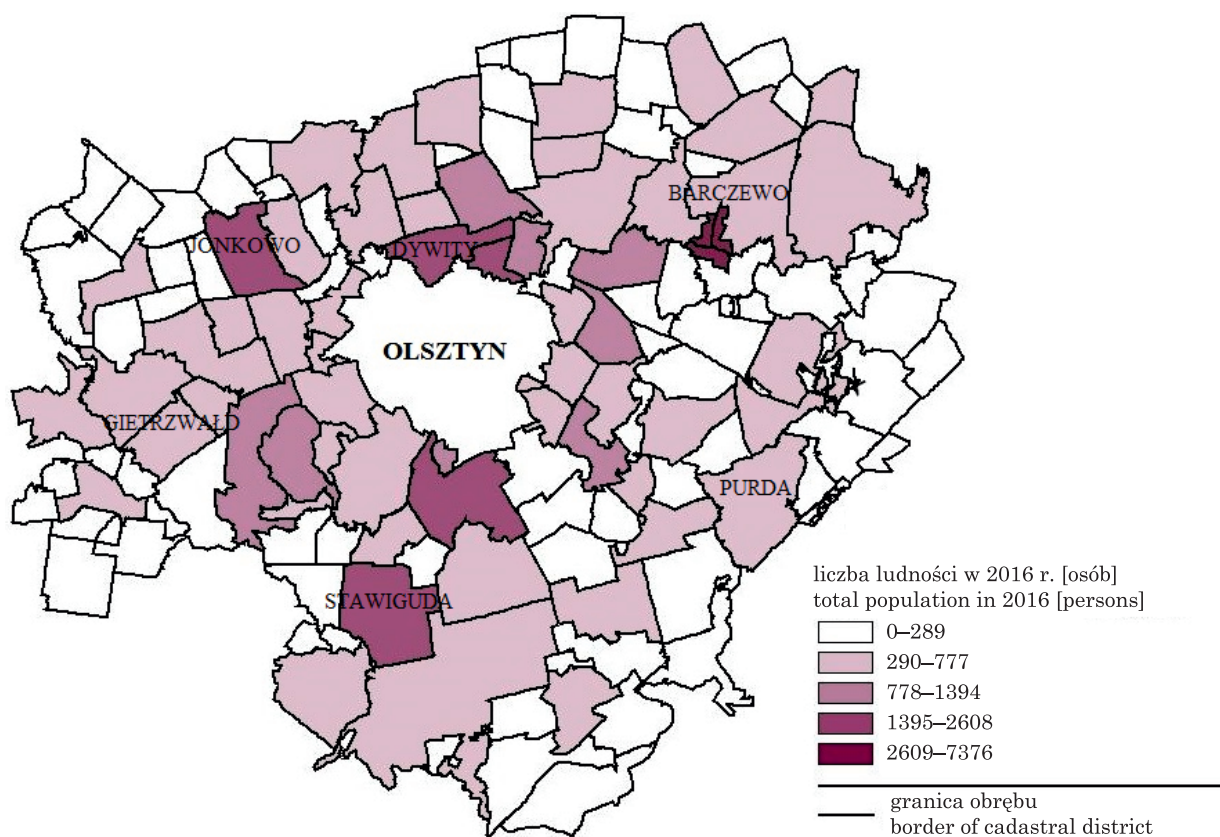
W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (MP 2012 poz. 252) zdefiniowano miejski obszar funkcjonalny (MOF) jak układ osadniczy ciągły przestrzennie, złożony z odrębnych jednostek administracyjnych, obejmujący zwarty miejski obszar oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną (zewnętrzną). W planie zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego wyznaczono MOF Olsztyna w granicach przedstawionych na rysunku 1. Tożsame granice przyjęte są w Strategii Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna z 15 marca 2016 r.

ZMIANY DEMOGRAFICZNE W STREFIE PODMIEJSKIEJ OLSZTYNA

Podstawowym wyznacznikiem zmian demograficznych są zmiany w liczbie ludności ogółem. Zmiany te, w odniesieniu do przedmiotu badań, przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2. Ludność ogółem w gminach strefy podmiejskiej Olsztyna w roku 2003 i 2016
Fig. 2. Total population in suburban municipalities of the city of Olsztyn in 2003 and 2016 year
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS
Source: own elaboration based on the Local Data Bank of the Central Statistical Office (GUS)

Rys. 3. Rozmieszczenie ludności według obrębów ewidencyjnych w strefie podmiejskiej Olsztyna w 2017 r.

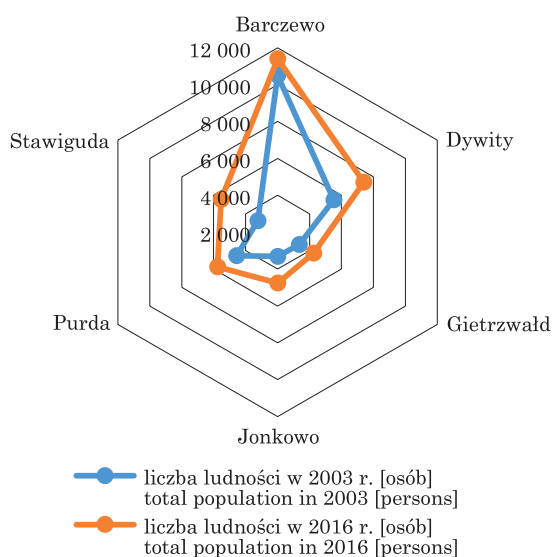
Fig. 3. Spatial distribution of population in suburban cadastral district of the city of Olsztyn

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów gmin

Source: own elaboration based on the data provided by Municipal Offices

Zgodnie z danymi przedstawionymi na rysunku 2, największy przyrost ludności zanotowano w gminach Stawiguda (73%) i Dywity (37%). Wiąże się to z rozwojem budownictwa wielorodzinnego na tych terenach. Najmniejszy przyrost ludności (18%) odnotowano w gminie Barczewo, mimo że siedziba gminy posiada prawa miejskie. Dla porównania, w analogicznym okresie liczba ludności Olsztyna spadła z poziomu 173 075 osób w 2003 r. do poziomu 172 993 osób w 2016 r., przy czym w roku 2009 wynosiła 176 457 osób (spadek o 2% w latach 2009–2016). Szczegółowe rozmieszczenie ludności na poziomie obrębów wchodzących w skład strefy podmiejskiej przedstawiono na rysunku 3.

Kolejnym analizowanym aspektem były dane dotyczące zmian w liczbie ludności w wieku produkcyjnym mające w szczególności bezpośrednie przełożenie na aktywność gospodarczą (rys. 4). W analizowanym okresie przyrosty te wynosiły od ok. 900 osób do 1900 osób (20–70%). Analogicznie jak w odniesieniu do danych o liczbie ludności ogółem, tak i w tej kategorii dominują gminy Stawiguda i Dywity. W Olsztynie, w tym samym okresie, liczba ludności w wieku produkcyjnym utrzymywała się na porównywalnym poziomie (w roku 2003 wynosiła 116 970 osób, a w roku 2016 – 106 998 osób; spadek o 8%).

Rys. 4. Ludność w wieku produkcyjnym w gminach strefy podmiejskiej Olsztyna w roku 2003 i 2016

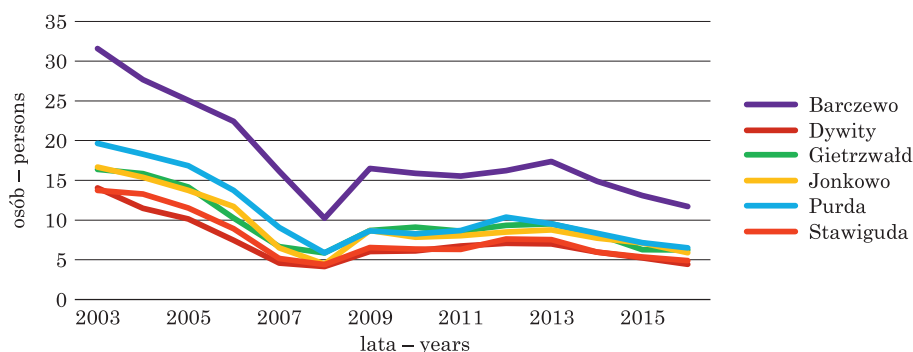
Fig. 4. Working-age population in suburban municipalities of the city of Olsztyn in 2003 and 2016 year

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Source: own elaboration based on the Local Data Bank of the Central Statistical Office (GUS)

AKTYWNOŚĆ GOSPODARCZA W STREFIE PODMIEJSKIEJ OLSZTYNA

Istotnym wskaźnikiem rozwoju gospodarczego i aktywności gospodarczej są dane obrazujące poziom bezrobocia w odniesieniu do osób w wieku produkcyjnym.

Rys. 5. Zarejestrowani bezrobotni na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach strefy podmiejskiej Olsztyna w latach 2003–2016

Fig. 5. Registered unemployed persons per 100 working-age population in suburban municipalities of the City of Olsztyn in 2003–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

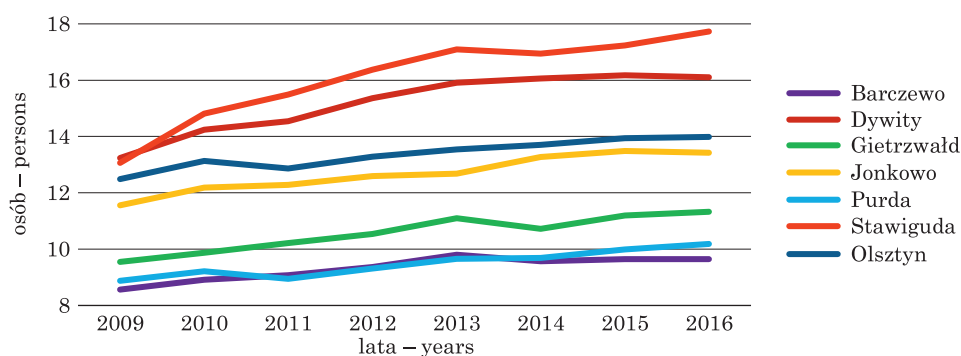
Source: own elaboration based on the Local Data Bank of the Central Statistical Office (GUS)

cyjnym. Wielkości tego wskaźnika dla obszaru badań ilustruje rysunek 5.

Jak można zauważyć, od roku 2003 wielkość wskaźnika systematycznie spadała, by następnie w latach 2008–2013 nieznacznie wzrosnąć i ponownie przejść w trend spadkowy. W tym samym czasie w Olsztynie wielkość wskaźnika spadła z poziomu 8 zarejestrowanych bezrobotnych na każde 100 osób w wieku produkcyjnym do poziomu 4 bezrobotnych.

Kolejnym wyznacznikiem rozwoju gospodarczego i aktywności zawodowej jest liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W I kwartale 2017 r. w gminach strefy podmiejskiej zarejestrowanych było 6374 podmiotów gospodarczych według rejestru REGON (dane GUS). Dominującą grupę przedsiębiorców stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (5000 osób). Wskaźnikiem przedsiębiorczości lokalnej społeczności jest przelicznik obrazujący liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wielkości tego wskaźnika i jego zmiany dla analizowanego obszaru przedstawiono na rysunku 6.

Należy podkreślić, że wskaźnik ten jest dla gmin Stawiguda i Dywity większy niż dla Olsztyna, co świadczy o wysokim poziomie przedsiębiorczości lokalnej społeczności. Uwagę zwraca także fakt, że pomimo tego iż ośrodek gminny Barczewo ma status miasta, jednak gmina ta uzyskała najniższe wartości wskaźnika. Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w CEIDG oraz KRS

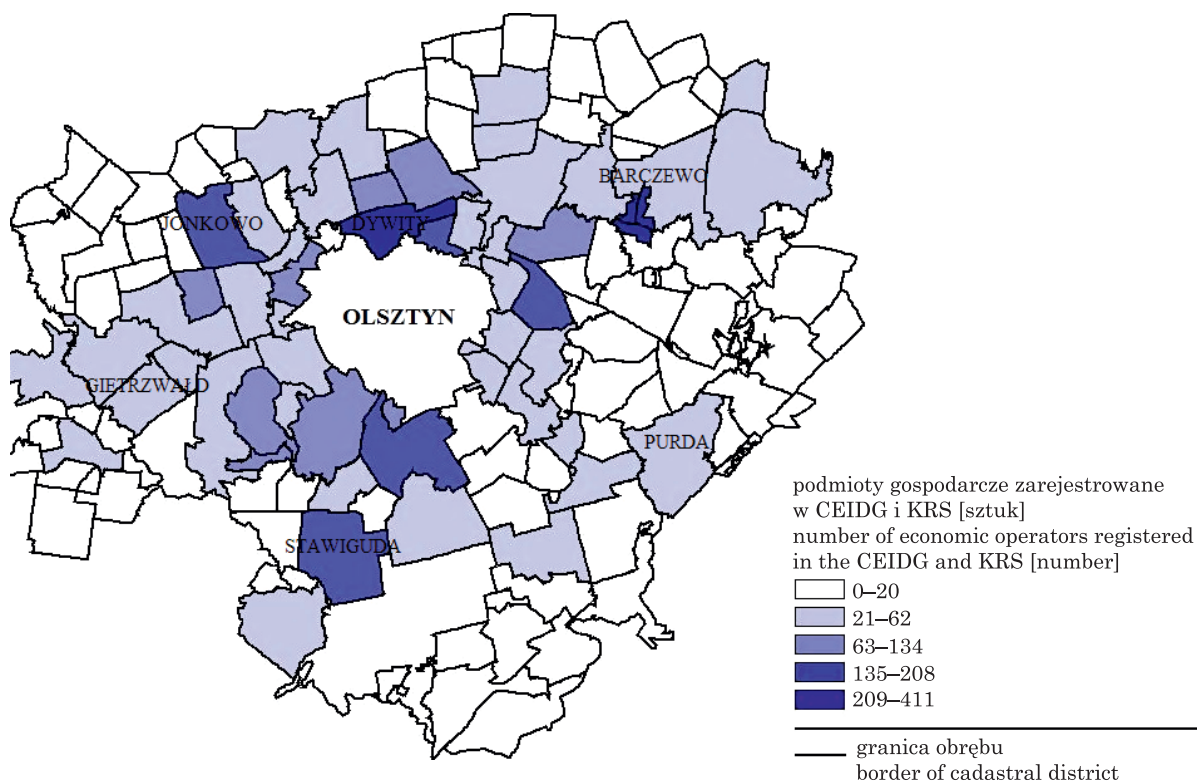

Rys. 6. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach strefy podmiejskiej i mieście Olsztynie w latach 2009–2016

Fig. 6. Number of self-employed per 100 working-age population in suburban municipalities and the city of Olsztyn in 2009–2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Source: own elaboration based on the Local Data Bank of the Central Statistical Office (GUS)

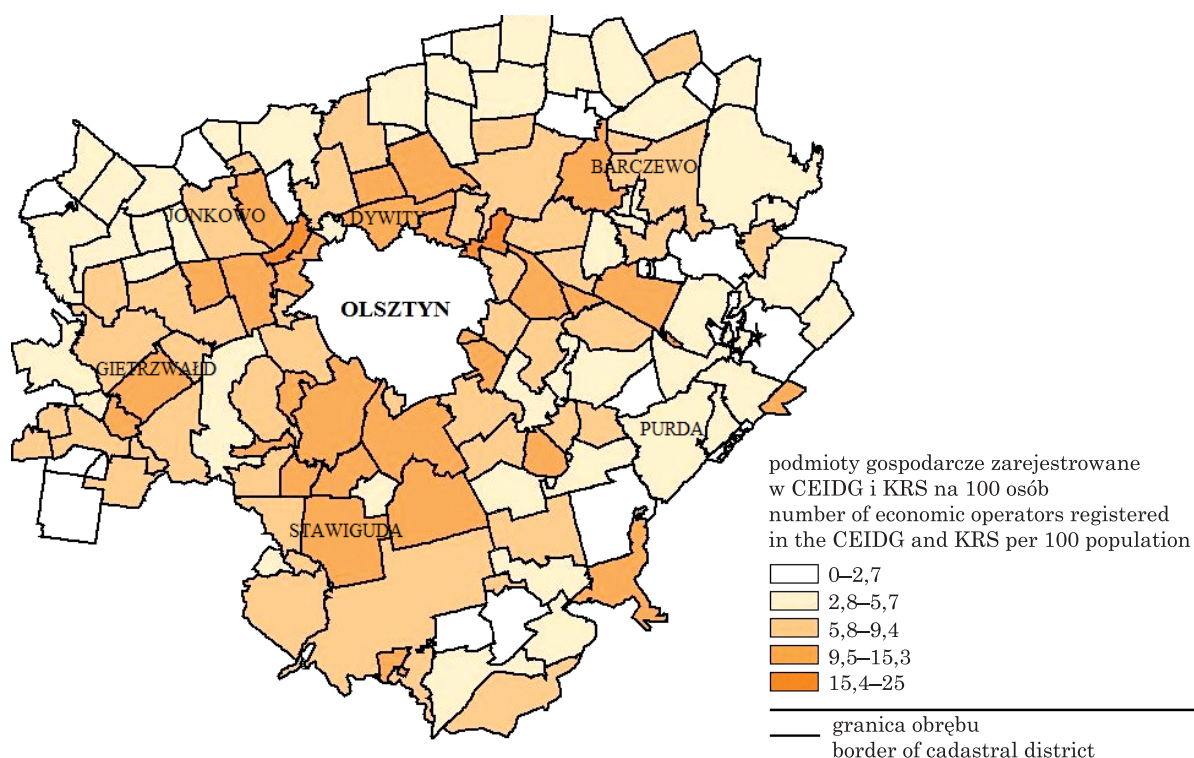

Rys. 7. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w CEIDG i KRS według obrębów ewidencyjnych w strefie podmiejskiej Olsztyna w 2017 r.

Fig. 7. Number of economic operators registered in the CEIDG and the KRS in suburban cadastral district of the city of Olsztyn in 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie CEIDG i KRS

Source: own elaboration based on the CEIDG and the KRS

Rys. 8. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w CEIDG i KRS na 100 osób według obrębów ewidencyjnych strefie podmiejskiej Olsztyna w 2017 r.

Fig. 8. Number of economic operators registered in the CEIDG and the KRS per 100 population in suburban cadastral district of the city of Olsztyn in 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie CEIDG i KRS
Source: own elaboration based on the CEIDG and the KRS

ogółem oraz w przeliczeniu na mieszkańców poszczególnych jednostek przestrzennych przedstawiono na rysunku 7 i rysunku 8.

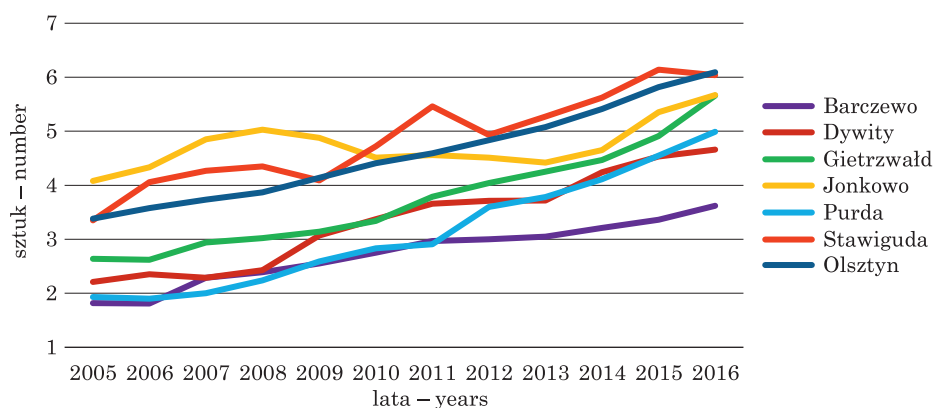
Najwięcej zarejestrowanych podmiotów gospodarczych odnotowano w obrębach sąsiadujących z granicami administracyjnymi miasta oraz we wsiach gminnych i w mieście Barczewo. Jest to bezpośrednio powiązane z liczbą ludności zamieszkałą na tych terenach, a także z dostępnością komunikacyjną, która jest elementem wymaganym w większości działań biznesowych. Biorąc pod uwagę wskaźnik obrazujący przelicznik podmiotów gospodarczych na 100 osób zamieszkałych w poszczególnych obrębach, należy zauważyć, że oprócz obrębów sąsiadujących z Olsztynem i wsi gminnych uzyskuje on także wysokie wartości dla otoczenia wsi gminnych, a niską wartość dla miasta Barczewo. Dla 27 obrębów uzyskuje

on wartości wyższe niż 10 podmiotów na 100 osób ludności ogółem.

AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA W STREFIE PODMIEJSKIEJ OLSZTYNA

Aktywność społeczną na terenach podmiejskich Olsztyna zobrazowano poprzez analizę liczby działających organizacji pozarządowych (NGO). To podmioty, które nie są jednostkami albo organami administracji publicznej oraz których działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku¹. Organizacje te

¹ Zgodnie z Ustawą z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2016 poz. 1817), organizacje pozarządowe są to osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia. Sferę działań NGO określa art. 4 Ustawy i obejmuje ona m.in. zadania w zakresie działalności wspoma-

Rys. 9. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w gminach strefy podmiejskiej i w Olsztynie w latach 2005–2016

Fig. 9. Foundations, associations and social organizations per 1000 population in suburban municipalities and the city of Olsztyn in 2009–2016

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Source: own elaboration based on the Local Data Bank of the Central Statistical Office (GUS)

pełnią istotną rolę w rozwoju i integracji lokalnych wspólnot, a także wyznaczają stopień aktywności społecznej i rozwoju społecznego.

Aktywność społeczną mieszkańców strefy podmiejskiej Olsztyna określono wielkością wskaźnika obrazującego liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 1000 mieszkańców poszczególnych jednostek gminnych (rys. 9). Dla porównania, określono także wielkość tego samego wskaźnika dla miasta rdzennego.

Najniższą aktywność społeczną odnotowano w gminie Barczewo, a najwyższą w gminie Stawiguda, przewyższającą nawet wskaźniki dla miasta Olsztyna. Wysoką aktywnością w zakresie działalności NGO charakteryzuje się także gmina Jonkowo, która do 2010 r. notowała najwyższe wartości wskaźnika.

Zobrazowano także przestrzenny rozkład NGO w odniesieniu do poszczególnych obszarów ewidencyjnych (rys. 10), co pozwoli na wyznaczenie obszarów wysokiej aktywności społecznej.

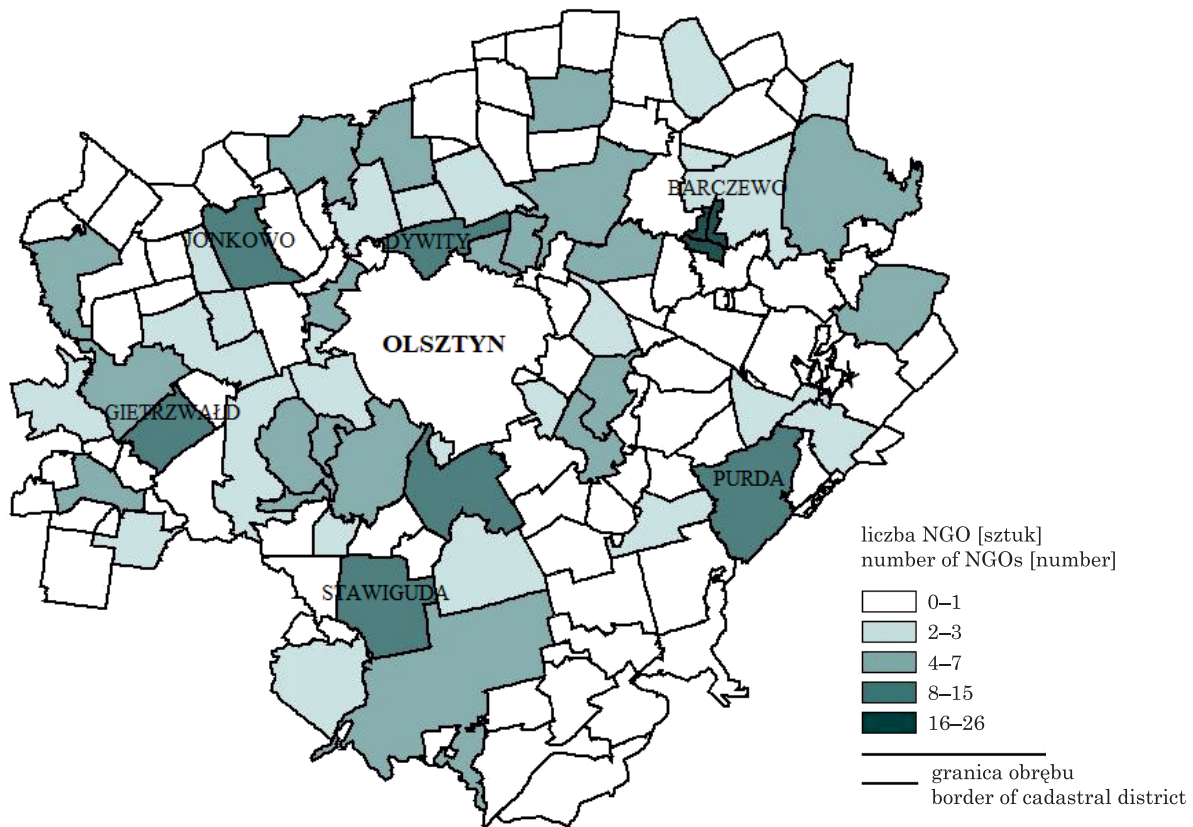
Spośród 137 obszarów wiejskich brak NGO odnotowano w 53 obszarach, a po jednej NGO odnotowano

w 35 obszarach. W przypadku NGO nie ma bezpośredniego odniesienia do sąsiedztwa miasta centralnego. Duża liczba organizacji pozarządowych występuje także w obszarach znajdujących się na obrzeżach strefy podmiejskiej.

Na rysunku 11 zobrazowano liczbę NGO w analizowanych gminach w rozbiciu na poszczególne obszary działań, a na rysunku 12 obszary działań w odniesieniu do całej strefy podmiejskiej Olsztyna.

Ogółem liczba działających organizacji pozarządowych ujętych w bazie ngo.pl (2017) dla analizowanego obszaru wynosi 217. Analiza danych pokazuje, że dominującą sferą działań organizacji pozarządowych jest sport, turystyka i rekreacja (35%) oraz rozwój lokalny (22%). Najmniej działań jest prowadzonych w odniesieniu do ekologii i ochrony zdrowia. Pozytywne jest istnienie dużej liczby organizacji w obszarze działań rozwoju lokalnego, a także w odniesieniu do zachowania i pielęgnacji lokalnej kultury, sztuki i tradycji. Zwraca uwagę mała liczba organizacji pozarządowych w zakresie ekologii, zwłaszcza gdy ma się na uwadze wysoką cenność ekologiczną tych terenów i położenie na obszarze Zielonych Płuc Polski.

gającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, działalności wspomagającej rozwój gospodarczy, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej, wspierania i upowszechniania kultury fizycznej, ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego, rewitalizacji, pomocy społecznej, działalności charytatywnej.

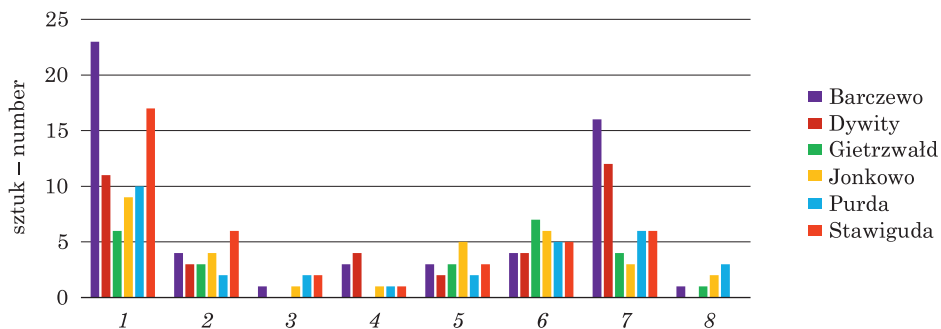

Rys. 10. Liczba NGO wg obrębów ewidencyjnych w strefie podmiejskiej Olsztyna w 2017 r.

Fig. 10. Number of NGOs in suburban cadastral district of the city of Olsztyn in 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy.ngo.pl (2017)

Source: own elaboration based on bazy.ngo.pl (2017)

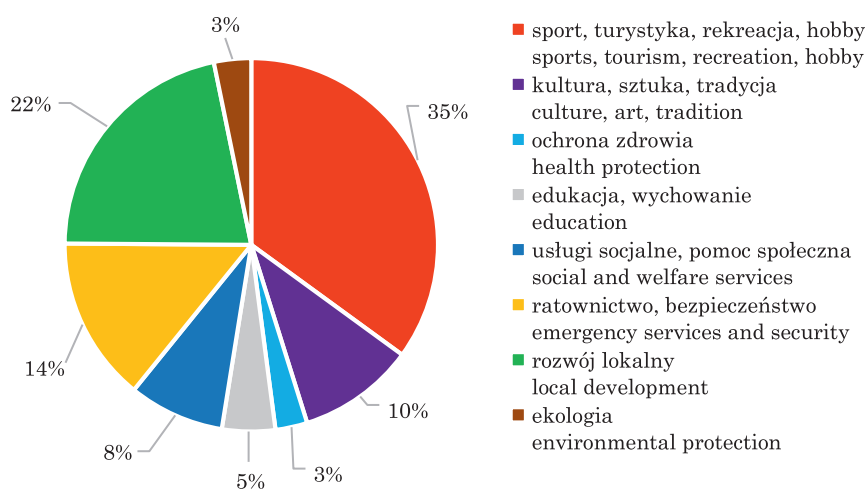

Rys. 11. Liczba NGO w wybranych obszarach działań w gminach strefy podmiejskiej Olsztyna w 2017 r.: 1 – sport, turystyka, rekreacja, hobby, 2 – kultura, sztuka, tradycja, 3 – ochrona zdrowia, 4 – edukacja, wychowanie, 5 – usługi socjalne, pomoc społeczna, 6 – ratownictwo, bezpieczeństwo, 7 – rozwój lokalny, 8 – ekologia

Fig. 11. Number of NGOs in selected areas of activity in suburban municipalities of the City of Olsztyn in 2017: 1 – sports, tourism, recreation, hobby, 2 – culture, art, tradition, 3 – health protection, 4 – education, 5 – social and welfare services, 6 – emergency services and security, 7 – local development, 8 – environmental protection

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy.ngo.pl (2017)

Source: own elaboration based on bazy.ngo.pl (2017)

Rys. 12. Liczba NGO w wybranych obszarach działań w strefie podmiejskiej Olsztyna w 2017 r.
Fig. 12. Number of NGO in selected areas of activity in suburban zone of the city of Olsztyn in 2017
Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy.ngo.pl (2017)
Source: own elaboration based on bazy.ngo.pl. (2017)

WNIOSKI

Wraz za zmianami potencjału demograficznego zmienia się rozwój społeczno-gospodarczy strefy podmiejskiej miast. Do pozytywnych jego skutków zaliczyć można w szczególności korzystne zmiany gospodarcze (większą aktywność gospodarczą oraz wzrost liczby podmiotów gospodarczych), a także pozytywne zmiany w sferze aktywności społecznej (rozwój działalności organizacji pozarządowych).

Podobne procesy odnotowuje się w strefie podmiejskiej Olsztyna. Na obszarze tym procesy rozwoju lokalnego w aspekcie gospodarczym ulegają koncentracji i mają ograniczony zasięg. Wskazują na to wyniki analizy aktywności ludności w sferze gospodarczej. Największa liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych występuje w obrębach sąsiadujących z granicami administracyjnymi ośrodka miejskiego i w ośrodkach gminnych. Wiąże się to bezpośrednio ze stanem ludności będącym pochodną migracji na te tereny. Migracje takie dotyczą zwłaszcza ludności w wieku produkcyjnym, więc przekłada się to na wzrost aktywności gospodarczej. Wyniki analizowanej aktywności społecznej, mierzonej liczbą działających organizacji pozarządowych, wskazują na większą dekoncentrację i zróżnicowanie przestrzenne.

W tym przypadku nie ma tak silnego powiązania z odległością od ośrodka miejskiego, bowiem z założenia organizacje te mają w znacznym stopniu służyć zaspokojeniu potrzeb lokalnej społeczności. Należy podkreślić, że liczba organizacji pozarządowych na analizowanym obszarze systematycznie wzrasta. Warty odnotowania jest także fakt, że często występującym obszarem działań jest rozwój lokalny, co świadczy o wzroście zaangażowania ludności w sprawy lokalne.

Podobne wyniki badań dotyczą także innych obszarów podmiejskich (Pomianek i Chrzanowska 2016, Warczewska i Przybyła 2012, Kamińska 2004) i potwierdzają, że największy poziom rozwoju lokalnego w aspekcie gospodarczym osiągają jednostki zlokalizowane w sąsiedztwie granic administracyjnych miasta. Na podstawie analizy przestrzennego rozmieszczenia podmiotów gospodarczych można stwierdzić, że istotnymi czynnikami są bliskość ośrodka miejskiego i dostępność komunikacyjna, co potwierdzają badania Pomianek (2012), Czapiewskiego (2010, 2011), Komornickiego i Śleszyńskiego (2009), Kamińskiej (2009), Antoszek i Sobczyk (2004) oraz Pałki (2004). Spowodowane jest to tym, że kierunek rozwoju procesów urbanizacyjnych jest bezpośrednio powiązany z dostępnością komunikacyjną (Loibl

i Toetzer 2003), a ta najlepiej jest rozwinięta w sąsiedztwie miasta. Uzyskane wyniki dla obszaru badań potwierdzają opisane wcześniej zależności.

PIŚMIENNICTWO

- Antoszek, J., Sobczyk, W. (2004). Pozarolnicza działalność na obszarach wiejskich województwa lubelskiego (Non-agricultural economic activity in the rural areas of the Lublin voivodship). Red. E., Pałka. *Studia Obszarów Wiejskich* V, 75–92.
- Bank Danych Lokalnych GUS (Local Data Bank of the Central Statistical Office), bdl.stat.gov.pl/BDL/start, dostęp: 21.03.2017.
- Bański, J. (2005). Suburban and peripheral rural areas in Poland. The balance of development in the transformation period. *Geograficky Casopis* 57(2), 117.
- Bański, J. (2008). Wiejskie obszary sukcesu gospodarczego (Economically successful rural areas). *Studia Obszarów Wiejskich* XIV, 7–146.
- bazy.ngo.pl (NGO bases), <http://bazy.ngo.pl/>, dostęp: 20.03.2017.
- Brańka, P. (2014). Metodyczne aspekty identyfikacji procesów semiurbanizacji na obszarach wiejskich (Methodological aspects of recognising semi-urbanisation processes on rural areas). *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie* 936, 5–16.
- CEIDG (Central Registration and Information about Economic Activity), <https://prod.ceidg.gov.pl/ceidg/ceidg.public.ui/Search.aspx>, dostęp: 20.03.2017.
- Czapiewski, K., Ł. (2010). Koncepcja wiejskich obszarów sukcesu społeczno-gospodarczego i ich rozpoznanie w województwie mazowieckim (The concept of socio-economic successful rural areas and their identification in the Mazovia Region). *Studia Obszarów Wiejskich*, XXII, IGiPZ PAN, Warszawa.
- Czapiewski, K. (2011). *Location Matters* – analiza zależności pomiędzy dostępnością przestrzenną a sukcesem społeczno-gospodarczym obszarów wiejskich Mazowsza, w: *Wiejskie obszary peryferyjne – uwarunkowania i czynniki aktywizacji* (Location matters – analysis of co-occurrence between spatial accessibility and socio-economic success on rural areas in the Mazovia region in: *Peripheral rural areas – conditions and factors stimulating to activity*). Red. M., Wesołowska. *Studia Obszarów Wiejskich* 26, 57–73.
- Großmann, K., Haase, A., Rink, D., Steinführer, A. (2008). Urban shrinkage in East Central Europe? Benefits and limits of a cross-national transfer of research approaches, in: *Declining cities/Developing cities. Polish and German perspectives*. Eds. M., Nowak, M., Nowosielski. Wyd. Instytut Zachodni, Poznań, ss. 77–99.
- Kamińska, W. (2004). Przedsiębiorczość osób fizycznych na obszarach wiejskich w 2003 r., w: *Pozarolnicza działalność na obszarach rolniczych* (Entrepreneurship in rural areas in the year 2003, in: *Non-agricultural economic activity in rural areas*). Red. E., Pałka *Studia Obszarów Wiejskich* V, 35–44.
- Kamińska, W. (2009). Ekonomiczne aspekty urbanizacji obszarów wiejskich w województwie świętokrzyskim, w: *Procesy przekształceń przestrzeni wiejskiej* (Economic aspects of urbanization of rural areas in świętokrzyskie voivodship, in: *Processes of rural space transformation*). Red. E. Rydz, R., Rudnicki. *Studia Obszarów Wiejskich* 17, 103–116.
- Klemens, B., Heffner, K. (2013). Koncepcje zmian i nowe procesy przestrzenne na obszarach wiejskich w Polsce (Concepts of changes and new spatial processes in rural areas of Poland). *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 296, 90–101.
- Komornicki, T., Śleszyński, P. (2009). Typologia obszarów wiejskich pod względem powiązań funkcjonalnych i relacji miasto-wieś, w: *Analiza zróżnicowania i perspektywy rozwoju obszarów wiejskich w Polsce do 2015 r.* (Types of rural areas based on functional structure and urban-rural relations, in: *Analysis of diversity and of the development perspective for polish rural areas until 2015*). Red. J., Bański. *Studia Obszarów Wiejskich* 16, 9–37.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (Monitor Polski, 2012 poz. 252) National Spatial Development Concept 2030 (Official Gazette of the Republic of Poland, 2012 item 252).
- Krajowy Rejestr Sądowy. Wyszukiwanie podmiotu. Ministerstwo Sprawiedliwości. (National Register of court. Search for the subject. Ministry of Justice), <https://ems.ms.gov.pl/krs/wyszukiwaniepodmiotu>, dostęp: 20.03.2017.
- Loibl, W., Toetzer, T. (2003). Modeling growth and densification processes in suburban regions – simulation of landscape transition with spatial agents. *Environmental Modelling & Software* 18(6), 553–563.
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 14 października 2016 r. w sprawie ogłoszenia

- jednolitego tekstu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Dz.U. 2016 nr 1817 (Announcement of the Speaker of the Parliament of the Republic of Poland of 14 October 2016 on the publication of the consolidated text of the Act on Public Benefit and Volunteer Work, *Journal of Laws*, 2016, item 1817).
- Pałka, E. (2004). Pozarolnicza działalność na obszarach wiejskich województwa świętokrzyskiego, w: *Pozarolnicza działalność gospodarcza na obszarach wiejskich (Non-agricultural economic activity in the rural areas of the Lublin voivodship, in: Non-agricultural economic activity in rural areas)*. Red. E., Pałka. *Studia Obszarów Wiejskich* V, 93–102.
- Parysek, J., Mierzejewska, L. (2009). Problemy funkcjonowania i rozwoju miast polskich z perspektywy 2009 r., w: *Wybrane problemy miast i aglomeracji miejskich na początku XXI wieku (Problems related to the functioning and development of Polish cities – 2009 status review, in: Selected problems of cities and urban agglomerations in the early 21st century)*. Red. J., J., Parysek. *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna* 6, 9–25.
- Pomianek, I. (2012). Zmiany poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego gmin województwa warmińsko-mazurskiego (Changes of socio-economic development level of Warmia and Mazury Province communes). *Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae* 2, 141–149.
- Pomianek, I., Chrzanowska, M. (2016). A spatial comparison of semi-urban and rural gminas in Poland in terms of their level of socio-economic development using Hellwig's method. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series* 33(33), 103–117.
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Dz.Urz.Warmi. z 11.08.2015 r. poz. 2931 (Spatial Development Plan of Warmińsko-Mazurskie Voivodship of 11 November 2015 item 2931).
- Rosner, A. (2014). Migracje wewnętrzne i ich związek z przestrzennym zróżnicowaniem rozwoju społeczno-gospodarczego wsi (Internal migrations and their link to spatial diversification of rural socio-economic development). *Więś i Rolnictwo* 1(162), 63–79.
- Sailer-Fliege, U. (1999). Characteristics of post-socialist urban transformation in East Central Europe. *GeoJournal* 49(1), 7–16.
- Smutek, J. (2012). Wpływ suburbanizacji w strefie oddziaływania wielkiego miasta na dochody gmin z tytułu udziału w podatku dochodowym od osób fizycznych w Polsce. (Influence of suburbanization on commune revenues on PIT in suburban areas of metropolitan regions in Poland). *Biuletyn IGSE-iGP UAM, seria Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna* 20, 103–121.
- Stanilov, K. (2007). Taking stock of post-socialist urban development: A recapitulation, in: *The post-socialist City. Urban form and space transformations in Central and Eastern Europe after Socialism*. Ed. K., Stanilov. 92(1), 3–17.
- Stanny, M. (2012). Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich w Polsce – pomiar zjawiska złożonego, w: *Rozwój wsi i rolnictwa w Polsce. Aspekty przestrzenne i regionalne (Social and economic development of Polish rural areas – analysis of a complex phenomenon, in: Development of rural areas and agriculture in Poland. Spatial and regional aspects)*. Red. A. Rosner. Warszawa: IRWiR PAN, ss. 1–23.
- Staszewska, S. (2012). Przekształcenia urbanistyczne osiedli wiejskich strefy podmiejskiej dużego miasta (Urban transformations of rural settlement units of suburban area). *Barometr Regionalny* 4(30), 53–68.
- Strategia Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Olsztyna z 15 marca 2016 r., GEOPROFIT, Warszawa-Olsztyn 2016 (Strategy of the Olsztyn Functional Urban Area of 15 March 2016, GEOPROFIT, Warszawa-Olsztyn 2016).
- Sýkora, L., Bouzarovski, S. (2012). Multiple transformations: conceptualising the post-communist urban transition. *Urban Studies* 49(1), 43–60.
- Terluin, I., J. (2003). Differences in economic development in rural regions of advanced countries: an overview and critical analysis of theories. *Journal of rural studies* 19(3), 327–344.
- Venanzoni, G., Carlucci, M., Salvati, L. (2017). Latent sprawl patterns and the spatial distribution of businesses in a southern European city. *Cities* 62, 50–61.
- Warczevska, B., Przybyła, K. (2012). Implikacje wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich w strefie podmiejskiej Wrocławia (The implications of the multifunctional rural development in Wrocław suburban zone). *Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich* 2(III), 89–100.

SOCIOECONOMIC ACTIVITIES IN OLSZTYN'S SUBURBAN AREAS

Changes that place in the suburban zone are a manifestation of urban development. Suburban expansion is generally associated with the migration of populations, mostly people of pre-working and working age, away from the urban core to areas surrounding the city. Migration triggers social and economic activity. In the social dimension, non-governmental organizations cater to local communities' needs in the area of sports, recreation, culture and education. In the economic realm, local businesses contribute to the socioeconomic development of suburban areas. This study analyzes non-governmental organizations and businesses in Olsztyn's suburban zone to characterize socioeconomic development associated with suburban expansion. The results of the analysis were used to identify local growth hubs and the extent of influence exerted by the urban core. The highest level of economic activity was observed in municipalities adjacent to the city's administrative boundaries. The greatest extent of influence was noted for social activity, and the predominant types of activity were sports, tourism and local development.

Key words: urban areas, socioeconomic activities, non-governmental organizations, business activity

